

نقش دانشمندان اسلام

درسیر علوم و فنون

تدوین علوم و فنون اسبیل اسلامی و دانشهایی که توسط دانشمندان مسلمین از زبانهای بیگانه ترجمه و تکمیل شده است، یکی از موضوعات بسیار مهم و قابل ملاحظه تاریخ درخشان و تمدن گرانقدر اسلام است. در این باره گفتنی‌ها زیاد و نوشتنی‌ها فراوان است. و بیش از آنچه، ما خواسته باشیم بگوئیم یا بنویسیم، بیگانگان با همه غرض و رزی و نسیبی که در این خصوص اظهار داشته‌اند نوشته و گفته‌اند، که همان‌ها نیز سندی و پیرمان قاطع ما برای اثبات این مدعا است. تاریخ هیچ‌دین و آئینی نشان نمی‌دهد که باطلوع آن دین و آئین، موجب از تمدن و علوم و فنون گوناگون را توسط مردان برگزیده آن آئین که از روح تعلیمات و دستورات و احکام آن سرچشمه گرفته باشد، پدید آورده باشد. امتیاز دین اسلام نسبت بسایر ادیان آسمانی، یا احزاب مقتدری که با دعای خود منشأ تغییرات و تحولات شگرفی در جهان مادی یا مابانی علمی و اقتصادی بوده‌اند، باینست که این آئین با ک نه تنها در صدد تصفیه روح و تربیت اخلاق جامعه و راهنمایی آنها برای راست‌ویکنی پرستی بوده، بلکه ظهور دین اسلام موجب پیدایش تمدن شکفت انگیزی گردید که همان اصول و مبانی باعث بیداری ملت غیر اسلامی شد. و با علوم و فنون و ذخائر گرانبهای خود، بخصوص در قرون وسطی که ابر تیره جهل و بی خبری سراسر اروپا را فرا گرفته بود، بیاری آسانیت بر خلست و تمام حیانیان اروپا تو اشته تا یا کشت بهره مند گشتند.

دین اسلام از قرون اولیه خود درهای دانش را بروی پروان خود گشود، و هنوز دو قرن از ظهور اسلام نگذشته بود که دانشمندان اسلام با سراسر کلیه رشته‌های علمی و فنی و فزونی و در تمام قسمتها و اقل شدند. از قبیل تاریخ نویسی، خبرگزاری و خیر نگاری، تفسیر و بیان اهداف قرآن کتاب آسمانی، حکمت علمی (فلسفه) و حکمت عملی (اخلاق) و سیاست مدن؛ و تدبیر منزل، فقه و احکام دینی، اصول فقه؛ اصول عقائد (کلام) اسرف و نحو (زبان شناسی)؛ جغرافیا، هندسه؛ ریاضی؛ ادبیات و شعر شناسی؛ فیزیک؛ شیمی؛ طب؛ حرانقال، معماری؛ حیوان شناسی؛ (فیزیولوژی)؛ روان شناسی (علم النفس) فنون جنگ و کشفیات و اختراعاتی که به تفصیل درباره هر کدام سخن خواهیم گفت.

گوستا اولویون دانشمند فرانسوی مینویسد: مسلمین جدیدی که در فرا گرفتن علوم از خود بروز دادند، مستقیماً حیرت انگیز بنظر می‌آید. البته اقوامی (نه بیرون دینی) در

دنیا یافت میشوند که بتوانند در این خصوص یا آنها هم دوشی نموده و در ردیفشان قرار گیرند، ولی نمی‌توان قومی را در این میان پیدا نمود که در این امر بر آنها تقدم حاصل کرده باشد. آنها هر شهری را می‌گرفتند اولین اقدامشان بنای مسجد، و «آموزشگاه» بوده است (۱).

«خدمت مسلمین قسماً این نبود که علم را از راه تحقیق و اکتشاف ترقی داده، روح مخصوص بقالب آن بدمند؛ بلکه بوسیله تحریر و نگارش و کتب و مدارس عالیه آن را در دنیا اشاعه و انتشار دادند از جمله بدنبای علوم و فنون و معارف اروپا از این راه احسانی که نمودند واقماً نمیتوان برای آن حدی تصور کرد، چنانکه در یکی از ابواب آئینه زیر عنوان آثار علمی و ادبی مسلمین بیان خواهیم نمود که آنها تا چندین قرن استاد اروپا بوده و فقط بوسیله آنان علوم و فنون قدیمه یونان و روم در اروپا شایع گردید؛ و هنوز از آن چیزی نگذشته بود که ترجمه‌های کتب عرب (و اسلام) از دستور آموزشگاههای اروپا خارج گردید. (۲)

نکته قابل توجه اینست که دنیای مسیحیت از راه تمدن و علوم و اختراعات و کشفیات که در عبادت مذهب زمین پدید آمده است، بر سایر ملتها و مذاهب مخصوصاً مسلمانان می‌آید، و آنرا وسیله تبلیغات و پیشروی دین مسیح در برابر مذاهب دیگر میدانند؛ در صورتیکه اولاً در آئین کنونی مسیح چیزی تا از این موضوعات دیده نمیشود.

ثانیاً مطابق نوشته نویسندگان دانشمند و با اساف آنها، اروپا و مسیحیت مدیون علوم و فنونی است که توسط دانشمندان اسلامی تدوین و تکمیل شده و بدست آنها رسیده.

ثالثاً: تمدن اروپا علی‌رغم کلیسا، بوجه دآمد، و مسیحیت آنها را کفر و الحاد و مخالف تعلیمات انجیل میدانست.

دانشان محکمه تبلیغ عقاید و حملات و طغرای دولتره و محاکمه و کتالیه، و دهها ظن آن چیزی نیست که باین زودبیا فراموش شود.

چهارمین نویسنده دانشمند کتابی مینویسد: الحق قلم از بیان اینکه مسلمین چقدر آداب و رسوم انانیت و سعادت زنده گامی همراه خود آورده داخل خاک ما کرده و تا چه درجه باعث ترقی و تربیت اروپاییان شدند عاجز است!

اگر مسلمین به فرماندهی طنارقی بن زیاد (سایح اسپانیا) در سال ۷۱۱ (میلادی) بکنار جبل الطاری فرود نیامدند، و از آنجا داخل خاک اروپا نمیشدند معلوم میشود که ما اهالی اروپا چیزی آنها میدیدیم و آنچه اداره از رقبهای کنونی در میافتادیم! (۳)

(۱) تمدن اسلام و عرب ص ۵۵۷

(۲) تمدن اسلام و عرب ص ۵۶۲

(۳) فتوح العرب و کتوزالادب - تألیف جمیرانکابسی ص ۲۶